

De Bodemkartering van de Polders van 't Brugse Vrije

door J. B. AMERIJCKX (Gent)

LA CARTOGRAPHIE DES SOLS DANS LES POLDERS DU FRANC DE BRUGES

Résumé. — L'auteur a étudié jusqu'ici les polders situés entre l'Yser et le canal de Bruges à Ostende.

(a) Ce qui prédomine est le **Overdekt Polderlandschap**, qui s'est formé à la suite d'une invasion marine survenue vers l'an 1000. On peut y distinguer les séries suivantes :

1. Un réseau de criques profondes a été érodé dans le « Oud Polderland-schap » (cfr. l'article de MOORMANN sur le Furnes-Ambacht). Ce sont les voies d'eau par lesquelles a été amené l'argile du Overdekt Polderlandschap. Elles ont été partiellement colmatées, donnant naissance à ce que l'auteur appelle des **geulgronden**.

2. Quand l'argile repose sur des « stroomgronden » du « Oud Polderland-schap », on a des **overdekte stroomgronden**.

4. Partout où la couverture d'argile a une épaisseur dépassant 1 m, on a admis l'existence d'une série A₁ ; il est en effet difficile, et d'ailleurs superflu au point de vue agricole, de déterminer la nature du substratum de cette épaisse couche d'argile.

5. Là où l'argile recouvre directement du Pléistocène, on a des **overdekte pleistocene gronden**.

(b) Un autre système de polders doit son origine à la rupture du cordon dunal vers la fin du 16e siècle. Ce sont les **polders historiques** des environs d'Ostende (cfr. la carte à la page 146). On y a reconnu des **geulgronden** (colmatage incomplet de chenaux) et des **plaatgronden**, ces derniers s'étant formés par dépôt d'argile sur un sol ancien dégradé par l'inondation marine.

In Juli 1948 werd begonnen met de kartering van de « Polders van 't Vrije », in een gebied dat vrijwel analoog is aan het « Overdekt Polderlandschap » van Veurne-Ambacht.

Dit karteringsgebied strekt zich uit ten Oosten van de IJzer en is zo uitgebreid dat het moest gesplitst worden in twee delen. Het is slechts het westelijk deel, gelegen tussen de IJzer en het kanaal Oostende-Brugge, dat we hier bespreken. Dit deel beslaat een oppervlakte van ca. 21 000 ha, waarvan er reeds 15 000 werden op kaart gebracht. De veldwerkzaamheden zullen nog vóór het einde van 1949 beëindigd zijn, waarna het oostelijk deel zal worden gekarteerd.

Het Overdekt Polderlandschap.

Uitgezonderd enkele jonge polders van de IJzermonding en een complex polders rond Oostende, behoren de Polders van 't Vrije, althans in het westelijk deel, tot het Overdekt Polderlandschap. De gebruikte legende is deze die werd opgesteld door Ir F. R. Moormann voor het analoge landschap ten Westen van de IJzer. De verschillende bodemseries houden sterk verband met de genese van het landschap. De series zijn :

1. *De geulgronden.* Rond het jaar 1000 greep een belangrijke doorbraak plaats nabij Nieuwpoort, van waaruit grote erosiegeulen werden geschuurd in het « Oud Polderlandschap »¹. Vanuit deze geulen werden belangrijke

¹ Zie de bijdrage van Ir F. R. Moormann, pp. 80-83.

hoeveelheden marien materiaal, voornamelijk klei, op het reeds bestaande landschap afgezet. Vandaar de naam « Overdekt Polderlandschap ».

De erosiegeulen zelf slibden ook stilaan dicht. De toegang van het zee-water werd nochtans afgesloten op het ogenblik dat de geulen slechts onvolledig gecolmateerd waren, zodat ze nu nog als beddingen liggen in een overigens zeer vlak landschap.

2. *De overdekte stroomgronden.* De met zandige afzettingen opgevulde oude krekken werden overdekt met een jong kleidek van variërende dikte. Gezien de landbouwkundige waarde sterk afhangt van de diepte waarop het zandig materiaal voorkomt, werd bij het indelen in bodemtypes voornamelijk op deze diepte gelet.
3. *De overdekte komgronden.* De komgronden van het oude landschap kregen eveneens een jong kleidek. Ook hier werd voornamelijk gelet op de diepte van de oude komklei, daar deze laatste enigzins storend op de waterhuishouding werkt.

De reliefsverschillen zijn weinig uitgesproken bij de 2^e en 3^e serie overdekte gronden, vooral omdat het jonge kleidek een effenende invloed had en omdat het veen, voor zover nog aanwezig, zeer diep lag zodat het niet sterk ontwaterd werd. Ook de grote kwaliteitsverschillen van het Oude Polderlandschap vindt men hier niet meer terug, zodat men eveneens kan spreken van een egaliserende invloed van het jonge kleidek op gebied van kwaliteit. Beide factoren komen o. a. tot uiting in een minder sterke aanpassing van de weiland-bouwlandverdeling aan de diverse bodemseries en bodemtypes.

4. *De A₁ serie.* Het rangschikken van overdekte gronden met een kleidek van meer dan 1 m, in een van de voornoemde series, bleek zeer grote moeilijkheden op te leveren. In de meeste gevallen is het niet mogelijk met de gebruikte grondboren van 1,25 m doorheen het jonge kleidek te boren, zodat men dan niet weet of men met een overdekte stroom- of een overdekte komgrond te doen heeft. Ook de volledig gecolmateerde erosiegeulen vertonen een profiel met vaak meters jonge klei. Men begrijpt dus de moeilijkheid om deze profielen in een of andere genetische serie onder te brengen. De profielen met meer dan 1 m klei werden daarom geklasseerd als A₁ types, des te meer dat ze, afgezien van de ondergrond, dezelfde landbouwkundige waarde bezitten. Vervolgens scheen het aanneembaar al de A₁ types onder te brengen in een A₁ serie, die slechts één, genetisch sterk uiteenlopend maar landbouwkundig gelijkwaardig, type bevat.

De A₁ serie is de belangrijkste zowel voor wat betreft de oppervlakte die ze inneemt als de uitstekende landbouwkundige waarde van het A₁ type.

5. *De overdekte pleistocene gronden.* Bij deze serie rust de polderklei op pleistoceen kalkarm zand. De oppervlakte door deze gronden ingenomen is vrij belangrijk, zodat men kan spreken van een apart sub-landschap. De landbouwkundige waarde van de types loopt veel meer uiteen dan bij de hoger besproken series. De hoofdrol wordt er gespeeld door de diepte waarop het pleistoceen zand voorkomt. Bovendien kan in de polderklei een zekere hoeveelheid van dit zand gemengd zijn, zodat de zwaarte ervan kan variëren van zandige klei tot lichte klei en zavel: dit zijn de « gebroken gronden ». Een nadelige eigenschap van de gebroken gronden is dat ze na hevige regenval kunnen dichtslempen en aldus het opkomen van het zaad kunnen beletten.

6. *De kunstmatige gronden.* Deze gronden hebben gewoonlijk een mindere landbouwkundige waarde. Een bijzondere plaats wordt ingenomen door de uitgeveende (uitgedaringde) gronden, wegens de grote oppervlakte die ze beslaan. Onderstaande tabel geeft hiervan een idee voor enkele gemeenten nabij Oostende.

Gemeente	Oppervlakte (ha)	Uitgedaringd (ha)	%
Leffinge	2317	400	17
Slype	1750	337	19
Snaaskerke (overdekt landschap)	460	130	30
Wilskerke	495	120	24

Het Nieuw Polderlandschap van de IJzermonding.

In dit karteringsgebied werd onlangs aangevangen met de kartering van enkele kleine jonge polders in het IJzerestuarium (Grote Nieuwlandpolder, Bamburgpolder, Hemmepolder e. a.).

De opbouw ervan blijkt nogal eenvoudig te zijn en bestaat uit een kleidek van wisselende dikte, rustend op een zandig substraat.

Zandoverstuivingen op bepaalde plaatsen brengen nochtans verwickelingen mede. Waar de overstoven zandlaag voldoende dik is, wordt aan tuinbouw gedaan.

De Historische Polders van Oostende.

Rond Oostende ligt een complex van polders, die in de 17^e en 18^e eeuw hebben dienst gedaan als grote spoeldokken voor de haven, ontstaan door een doorbraak op het einde der 16^e eeuw. Hierdoor werd een aanzienlijk kleidek afgezet vanuit erosiegeulen die in het overdekte landschap waren uitgeschuurd.

De historische polders van Oostende zijn:

1. De Ste-Catharine polder (Steene en Oostende);
2. De Keignaard polder (Zandvoorde);
3. De Nieuwe polder (Zandvoorde en Oudenburg);
4. De polder van Snaaskerke (Snaaskerke, Steene en Leffinge);
5. De Gauweloze polder (Zandvoorde en Steene);
6. De polder van Breedene (Breedene).

Deze polders liggen gemiddeld 70 cm hoger dan het omringend gebied.

De bodemseries zijn:

1. *De geulgronden.* Dit zijn de onvolledig gecolmateerde erosiegeulen, die tot meer dan 1 m lager liggen dan het omliggende.
2. *De plaatgronden.* Deze liggen tussen de geulen. Bij de indeling in types werd vooral gelet op de diepte van de oude bodem, waarvan het bovenste deel gewoonlijk de vroegere bouwvoor, een compacte ondoorlaatbare kleibank is. Dit is te wijten aan het structuurverval van het bovenste deel van het bedolven profiel, ten gevolge van de vroeger inundaties (16^e, 17^e en 18^e eeuwen).

Op sommige plaatsen (in de Nieuwe Polder) bleek geen fossiele zoutshade voor te komen, nl. daar waar het bedolven profiel tot het licht kleitype behoorde. Twee factoren speelden hierin een rol:

- a) De zoutschade hing af van de aard van het bedolven profiel. Het structuurverval was geringer op lichte kleitypes dan op zware kleitypes. Deze correlatie werd reeds vastgesteld door F.R. Moormann na de laatste inundaties van onze polders¹;
- b) De uitspoeling van het vastgelegde zout was slechts mogelijk bij de lichte types zodat deze konden herstellen. Bij de zware bedolven profielen was dit totaal onmogelijk, gezien de ondoorlaatbaarheid van de sterk beschadigde oude bouwvoor.
3. *De kunstmatige gronden.* Uitgeveende gronden komen niet voor. Grote schade werd aan sommige gronden aangericht door het afgraven van de kleilaag tot op grote diepte voor het bakken van stenen.

Van geschiedkundig standpunt moet tot dit complex de Oude Polder (Zandvoorde en Oudenburg) gerekend worden. Deze polder werd nochtans nooit als spoelpolder gebruikt en kreeg dus geen nieuw kleidek, zodat we hem moeilijk bij de bovenstaande serie kunnen rangschikken. Nochtans treden er tengevolge van de verschillende inundaties en van de lage ligging met de daarmee gepaard gaande vroegere slechte afwatering, enkele bodemkundig interessante verschijnselen op. Hierop ingaan zou ons te ver leiden.

Er werd reeds aangevangen met het schrijven van het definitieve rapport over de Historische Polders van Oostende.

Het Duinlandschap.

Dit is weinig uitgestrekt en beperkt zich doorgaans tot een smalle duinengordel, die nabij de badplaatsen bebouwd is.

Op Westende en Lombartsyde komen enkele binnenduinen voor, die nog moeten gekarteerd worden.

I. W. O. N. L. — I. R. S. I. A.
Centrum voor Bodemkartering
Universiteit Gent.

(Ingekomen 1-4-1949)